

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Збірник матеріалів
III Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Випуск 3
3 листопада 2023 року

Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2023 рік

Рекомендовано до друку Вченою радою університету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Педагогічний альманах «Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика»: збірник матеріалів III Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (3 листопада 2023 року). Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2023. Вип. III. 272 с.

Організаційний комітет:

- Богуш А. М. – дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова);
- Бабчук О. Г. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови);
- Кавиліна Г. К. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар);
- Булгакова О.Ю. – доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології;
- Левицька М.І. – методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і представлених даних несе автор.

го університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління : зб. наук. праць. 2015. № 815. С. 46–50.

3. Зімовін О. Що означає «лояльність персоналу». Оплата труда. 2016. № 14/1. С.4-6.

4. Короткий словник термінів для професійного мовлення вчителя / уклад. : Л.П. Ходанич, Т.В. Палько. Закарпаття, 2018.

5. Ліпенцев А. В. Розвиток клієнтоорієнтованої організаційної культури в органах публічної влади. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 39. С. 130-144.

6. Монастирський Г. Л. Теорія організаційної культури підприємства : підруч. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 288 с.

7. Никоненко А. В. Методичні підходи до визначення сутності лояльності персоналу та її оцінки. *Інтернаука*. 2020. № 5. URL:<https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-5-5969>. (дата звернення: 20.06.2023).

8. Черновол-Ткаченко Р. І. Техніка управлінської діяльності. Харків : Вид. група «Основа», 2016. 128 с.

9. Яцинік А. В. Формування організаційної культури керівників дошкільних навчальних закладів у процесі магістерської підготовки. *Наукові записки кафедри педагогіки* 2015. №37. С. 373-380. URL:<https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/2315>. (дата звернення: 05.06.2023).

САМООЦІНКА ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Магістрантка А. О. Романова

Дошкільний вік вважається початковим етапом формування особистості. У цьому віці, у дітей виникають такі особистісні новоутворення, як формування довірливості поведінки, підпорядкування мотивів і засвоєння моральних норм. Формування нових психологічних механізмів поведінки і діяльності починається в даний період життя, тому

старший дошкільний вік відіграє особливу роль у формуванні особистості в цілому [1, 4].

Дитина у старшому дошкільному віці починає усвідомлювати та узагальнювати свої переживання, формується внутрішня соціальна позиція, більш стійка самооцінка та відповідне їй ставлення до успіху та невдачі у діяльності. У цей період життя дитина вчиться опановувати соціальний простір, завдяки спілкуванню з однолітками та дорослими. І в процесі оволодіння цим простором дитина починає усвідомлювати своє соціальне «Я», у дитини у спілкуванні з людьми формується внутрішня соціальна позиція. І вже завдяки цьому у дитини формується уявлення про себе в цілому. Діти старшого дошкільного віку знайомляться із життям дорослих багатьма шляхами – спостерігаючи їхню працю, слухаючи розповіді, вірші, казки. Як зразок для нього виступають поведінка тих людей, які виликають любов, повагу та схвалення оточуючих. Дорослі навчають дитину правила поведінки, і ці правила ускладнюються протягом дошкільного дитинства [1, 2, 4].

Також саме дорослі організують повсякденну поведінку дітей та забезпечують вправу у позитивних вчинках. Пред'являючи дітям вимоги та оцінюючи їх вчинки, дорослі вимагають від дітей виконання правил. Поступово і самі діти починають оцінювати свої вчинки, виходячи з уявлень про те, якої поведінки чекають від них оточуючі. У цьому віці змінюється ставлення до самого себе, тому що дитина починає усвідомлювати свої бажання, мотиви, переживання, а не тільки дії та загальні якості, це теж впливає на формування самооцінки.

Підпорядкування мотивів одна із важливих новоутворень у розвитку особистості дошкільника. Виникаюча послідовність мотивів надає певну спрямованість всієї поведінки. З розвитком з'являється можливість оцінювати як окремі вчинки дитини, а й її поведінка загалом, як хороше і погане. Якщо головними мотивами поведінки ставати сус-

пільні мотиви, дотримання моральних норм, дитина в більшості випадків діятиме під їх впливом, не піддаючись протилежним спонуканням, що штовхає його на те, щоб, наприклад, образити іншого або збрехати. Навпаки, переважання у дитини мотивів, що змушують отримувати особисте задоволення, демонструвати свою дійсність чи уявну перевагу над іншими, може призвести до серйозних порушень правил поведінки. Тут будуть потрібні спеціальні виховні заходи, спрямовані на перебудову основ особистості, що несприятливо складаються [4].

Після виникнення підпорядкування мотивів, дитина який завжди керується одними й тими самими мотивами. Такого немає і в дорослих. У поведінці будь-якої людини виявляється безліч різноманітних мотивів. Але підпорядкування призводить до того, що ці різноманітні мотиви втрачають рівноправність, вишиковуються в систему.

Дитина у старшому дошкільному віці починає усвідомлювати все більш ясний звіт про спонукальні сили і наслідки своїх вчинків. Це стає можливим у зв'язку з тим, що у дошкільника розвивається самосвідомість - розуміння того, що він являє собою, якими якостями володіє, як ставляться до нього оточуючі і чим викликано це відношення. Найбільш явно самосвідомість проявляється у самооцінці [2].

Таким чином, до кінця старшого дошкільного віку дитина не тільки стає суб'єктом діяльності, але й починає усвідомлювати себе суб'єктом. Формується його самосвідомість, здатність до особистих оцінок своїх дій, вчинків, переживань.

Поява та розвитку самосвідомості відбувається у різних видах діяльності. При цьому дорослий, організуючи на ранніх етапах цю діяльність, допомагає дитині опанувати засоби самосвідомості.

У старшому дошкільному віці дитина вчиться відокремлювати себе від оцінки іншого. Пізнання дошкільником самого себе відбувається не тільки на основі спілку-

вання з дорослими чи однолітками, а й власного практичного досвіду. Діти із завищеними чи заниженими уявленнями про себе більш чутливі до оцінних впливів дорослих і легко піддаються їх впливу [5].

У той самий час істотну роль розвитку самооцінки в дітей віком старшого дошкільного віку грає спілкування з однолітками. Певне ставлення до однолітків виникає під час обміну оцінок, дитині можна побачити себе очима інших дітей. Вміння дитини аналізувати результати своєї діяльності прямо залежить від її вміння аналізувати результати інших дітей. Так, у спілкуванні з однолітками формується здатність оцінювати іншу людину, яка спонукає дитину бути більш вимогливою до себе. Однак однолітка оцінити простіше, ніж самого себе [4].

Самооцінка дошкільника дуже емоційна, часто позитивна. Негативні самооцінки у старших дошкільнят спостерігаються дуже рідко. У дітей старшого дошкільного віку найчастіше неадекватно завищена самооцінка, це пов'язано з тим, що дитина такого віку ще не до кінця здатна відокремити свої вміння та дії від власної особистості в цілому, тому для такої дитини зробити щось гірше за інших, значить бути взагалі гіршою від інших. З віком самооцінка у старшого дошкільника стає дедалі сформованішою і повніше відбиває його реальні можливості. Спочатку вона виникає в продуктивних видах діяльності та в іграх з правилами, де наочно можна побачити та порівняти свій результат із результатом інших дітей. Маючи реальну опору: малюнок або, наприклад, конструкцію, дошкільнятам легше дати собі правильну оцінку [3].

У грі діти вчаться співпрацювати, співпереживати, узгоджувати свої дії один з одним, вони впізнають один одного і самих себе. Задовольняється потреба у визнанні та здійснюється самопізнання. Моделюючи форми поведінки, діти вчаться взаємодіяти, пробують себе у різних соціальних відносинах. Саме в процесі гри формуються та розкриваються ос-

новні особистісні характеристики дітей дошкільного віку [2].

Існує припущення, що діти, які наполегливо прагнуть виділитися в діяльності, частіше завищують свою оцінку, а діти, що виділяються через сферу взаємин, навпаки, занижують її [1, 5].

Важливо відзначити, що у регулюванні поведінки, самооцінці належить особлива роль, вона виступає «стрижнем» всього процесу саморегулювання поведінки на всіх етапах його здійснення. Разом з тим у процесі саморегулювання поведінки у різних видах соціальної взаємодії самооцінка безперервно розвивається, коригується, поглиблюється та диференціюється. У старшому дошкільному віці дитина, досить повно, представляє правильно оцінювати свої фізичні можливості. У цьому віці починає складатися уявлення про особистісні якості та розумові можливості [4].

Позитивна самооцінка заснована на самоповазі, відчутті власної цінності та позитивного ставлення до всього, що входить у уявлення про себе. Негативна самооцінка виражає неприйняття себе, самозаперечення, негативне ставлення до своєї особистості. У визначенні різних типів самооцінки дітей старшого дошкільного віку зазначають: дітей із неадекватно завищеною самооцінкою, з адекватною самооцінкою та дітей із заниженою самооцінкою [2,3].

Діти з неадекватно завищеною самооцінкою дуже рухливі, нестримні, швидко перемикаються з одного виду на іншу, часто не доводять розпочату справу до кінця. Вони не схильні аналізувати результати своїх дій та вчинків. Найчастіше вони намагаються вирішувати будь-які, зокрема і дуже складні завдання швидко, не розібравшись остаточно. Найчастіше вони не усвідомлюють своїх невдач. Ці діти схильні до демонстративної поведінки та домінування. Вони прагнуть завжди бути на увазі, хваляться своїми знаннями і вміннями, намагаються виділитися фоні інших хлопців, звернути на себе увагу.

Якщо з якихось причин вони не можуть забезпечити

повну увагу дорослого успіхами в діяльності, то роблять це, порушуючи правила поведінки. На заняттях можуть вигукувати з місця, коментувати вголос дії вихователя, балуватися. Це зазвичай зовні привабливі діти. Вони прагнуть до лідерства, але в групі однолітків можуть бути не прийнятні, тому що спрямовані на себе і не схильні до співпраці та дружби [4].

До похвали вихователя, діти з неадекватно завищеною самооцінкою ставляться, як до чогось звичайного. Але відсутність похвали може викликати в них здивування, тривогу, образу, іноді роздратування, агресію або сльози. На осуд вони реагують по-різному. Одні діти ігнорують критичні зауваження на свою адресу, інші відповідають на них підвищеною емоційністю. Деяких дітей однаково приваблюють і похвала і осуд, головне, що вони в центрі уваги, і зовсім неважливо з приводу. Діти з неадекватно завищеною самооцінкою нечутливі до невдач, їм властиві прагнення успіху та високий рівень домагань.

Діти з адекватною самооцінкою здебільшого схильні аналізувати результати своєї діяльності, намагаються з'ясувати причини своїх помилок. Вони впевнені в собі, активні, врівноважені, швидко перемикаються з одного виду на інший, наполегливі у досягненні мети. Прагнуть співпрацювати, допомагати іншим, вони досить товариські та доброзичливі. При попаданні в ситуації невдачі намагаються з'ясувати причину та обирають завдання дещо меншої складності. Успіх у діяльності стимулює їхнє бажання спробувати виконати більш складне завдання. Дітям з адекватною самооцінкою властиве прагнення успіху [4, 5].

Діти із заниженою самооцінкою в поведінці найчастіше нерішучі, малотовариські, недовірливі до інших людей, мовчазні, скуті у своїх рухах. Вони дуже чутливі, готові розплакатися будь-якої миті, не прагнуть співпраці і не здатні постояти за себе. Діти із заниженою самооцінкою тривожні, не впевнені у собі, важко входять у діяльність.

Вони заздалегідь відмовляються від вирішення завдань, які здаються їм складними, але за емоційної підтримки дорослого легко справляються з ними. Дитина із заниженою самооцінкою здається повільною. Він довго не приступає до виконання завдання, побоюючись, що він не зрозумів, що треба робити або, що виконає все неправильно. У роботі з дітьми дошкільного віку, із заниженою самооцінкою, слід пам'ятати, що для них дуже значуща оцінка педагога. Емоційна підтримка, похвала можуть частково зняти невпевненість у собі та тривожність.

Особливості прояву самооцінки дітей старшого дошкільного віку залежить від багатьох причин. Найважливіша з таких причин – умови розвитку дитини, склад сім'ї, домашня обстановка. В одних випадках неадекватно завищена самооцінка у старшому дошкільному віці обумовлена некритичним ставленням до дітей з боку дорослих, бідністю індивідуального досвіду та досвіду спілкування з однолітками, недостатнім розвитком здатності усвідомлення себе та результатів своєї діяльності, низьким рівнем афективного узагальнення та рефлексії. В інших формується в результаті надмірно завищених вимог з боку дорослих, коли дитина отримує тільки негативні оцінки своїх дій. Тут завищена самооцінка виконуватиме скоріше захисну функцію. Свідомість дитини як би «вимикається»: вона не чує травмуючих її, критичних зауважень на свою адресу, не помічає неприємних для неї невдач, не схильний аналізувати їх причини [4, 5].

У незнайомій ситуації, а саме, у навчальній діяльності діти ще не можуть правильно оцінити себе, самооцінка в цьому випадку, знову ж таки, завищена.

Таким чином, формування адекватної самооцінки, вміння бачити свої помилки та правильно оцінювати свої дії – основа формування самоконтролю та самооцінки. Це має велике значення для подальшого розвитку особистості, свідомого засвоєння норм поведінки, дотримання позитивних зразків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабчук О.Г. Конспект лекцій до дисципліни «Діагностика психічного розвитку дітей з практикумом» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, додаткової спеціальності 053 Психологія. Одеса: ПНПУ імені К.Д. Ушинського, 2021. 80 с.
2. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424с.
3. *Павелків Р. В.*, Цигипало О. П. Дитяча психологія. Київ. Академвидав, 2015. 400 с.
4. Піроженко Т. Особистість дошкільника: перспективи розвитку: навч.-метод, посіб. Т.: Мандрівець, 2010. 136 с.
5. Формування базових якостей особистості дітей старшого дошкільного віку в ДНЗ : монографія / Г. Беленька, С. Васильєва, Н. Гавриш, В. Маршицька, С. Нечай, О. Остряньська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр; за заг. ред. О. Рейпольської. Харків : «Друкарня Мадрид», 2015. 330 с.

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Магістрантка Г. Р. Станська

Дитина рано починає пізнавати моральну сторону життя людей. Її цікавлять питання «що таке добре і що таке погано», вона звертає увагу на свої моральні якості, які дозволяють їй увійти до дорослої та дитячої спільноти. Моральне виховання підростаючого покоління цілком залежить від демонстрації дорослими провідних морально-етичних принципів, завдяки яким у вихованців складається наочно-образний взірець, на який їм хотілося б рівнятись. Моральний ідеал набуває системного багатовекторного